

BẢO TÀNG QUẢNG NAM - MỘT ĐỊA CHỈ VĂN HÓA

MAI HỒNG LÂM*

Bảo tàng Quảng Nam được đầu tư xây dựng quy mô ở một vị trí khá đẹp, với tổng diện tích gần 20.000m² (diện tích trưng bày trong nhà gần 3.000m²), khánh thành và đưa vào sử dụng nhân dịp kỷ niệm 40 năm ngày giải phóng tỉnh Quảng Nam (24/3/1975 - 24/3/2015). Đây là nơi lưu giữ, trưng bày và giới thiệu đến công chúng những di sản văn hoá, danh nhân, truyền thống đấu tranh cách mạng của Quảng Nam... hứa hẹn sẽ là một điểm đến thu hút các tầng lớp nhân dân trong tỉnh, du khách trong và ngoài nước.

Được thành lập sau khi chia tách tỉnh (tháng 3/1997), Bảo tàng Quảng Nam được xây dựng bắt đầu từ con số 0 (do toàn bộ hiện vật của tỉnh Quảng Nam - Đà Nẵng sơ tẩm từ sau ngày giải phóng đến năm 1997 được lưu giữ tại Bảo tàng Đà Nẵng). Trải qua gần 20 năm, vừa khắc phục khó khăn do thiếu thốn về cơ sở vật chất, vừa phải tiến hành sơ tẩm, xây dựng các bộ sưu tập hiện vật, đến nay, Bảo tàng Quảng Nam đã có gần 10.000 hiện vật, trên 2.000 ảnh tư liệu và hơn 10 bộ ảnh chuyên đề, với gần 1.000 ảnh.

Qua các mảng chủ đề trưng bày lớn, như Di tích, danh thắng, danh nhân xứ Quảng; Quảng Nam thời tiền sử; Văn minh Champa; Đất Quảng Nam trong bối cảnh người Việt khẩn hoang, lập ấp ở xứ Đàng Trong; Truyền thống đấu tranh cách mạng..., Bảo tàng Quảng Nam sẽ là địa điểm chuyển tải và giới thiệu tới công chúng tất cả những gì liên quan đến bề dày lịch sử cũng như bản sắc văn hóa của địa phương.

Qua hình ảnh được trưng bày, người xem sẽ lần lượt được khám phá các địa danh như, Bàn Than (Tam Hải), Hồ Phú Ninh, Hòn Kẽm - Đá Dừng, Vũng An Hòa, Hồ Giang Thơm, biển Rạng, Cù lao Chàm...,

hoặc đến với những vùng đất có nhiều di tích gắn với quá trình khẩn hoang, khai hóa, vỡ đất lập làng của biết bao thế hệ cha ông đi trước, như đình Chiên Đàn, nhà thờ Ngũ Xã (Trà Kiệu), đình Phương Hòa..., hoặc đến những nhà lưu niệm, nơi tri ân công lao của những vị tiền hiền, tiền bối có nhiều cống hiến cho công cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc, như Phan Châu Trinh, Huỳnh Thúc Kháng...

Mảng trưng bày về giai đoạn tiền sử ở Quảng Nam giúp người xem hiểu rõ hơn về trầm tích văn hóa, bề dày lịch sử đáng kể của vùng đất, từ những dấu vết của người cổ ở sơ kỳ thời đại đồ đá mới (cách nay khoảng 5.000 - 6.000 năm), cho đến những di tích thuộc văn hóa Sa Huỳnh (ở sơ kỳ thời đại sắt), với những bộ di cốt người cổ được chôn bó gối trong phối cảnh của hố khai quật, xung quanh có vỏ sò điệp, hoặc những bộ sưu tập công cụ đá của người tiền sử Bàu Dũ, như rìu tay, công cụ chặt thô, rìu ngắn, chày nghiền,... Đến Bảo tàng, khách tham quan sẽ bắt gặp hình ảnh của các cuộc khai quật những di tích khảo cổ học thuộc văn hoá Sa Huỳnh, như Tam Mỹ, Gò Đình, Đồi Vàng, Gò Quảng, Gò Miếu, Pa Xua, B' Răng, Hậu Xá, Quế Phước, Mậu Hòa, Phú Hòa, Lai Nghi, Vườn Đình, Gò Chùa...; tận mắt chứng kiến mặt chiếc trống đồng có niên đại cách ngày nay trên 2.000 năm, những chiếc chum (quan tài bằng gốm) dùng để mai táng người chết, những hiện vật độc đáo bằng đất nung, như nồi, chậu, đèn, bình, hay đồ trang sức, như khuyên tai ba mấu, khuyên tai vành khăn, hạt chuỗi bằng đá, vàng, thủy tinh, mã não, những công cụ bằng đồng, sắt... tái hiện cuộc sống, sinh hoạt của người cổ Sa Huỳnh...

Với hàng trăm hiện vật bằng sa thạch, đồ gốm và đất nung, mảng trưng bày về văn hóa Champa sẽ giúp người xem hình dung về một nền văn minh huy hoàng trong quá khứ, về vùng đất Amaravati

* Bảo tàng Quảng Nam

Bảo tàng Quảng Nam - Ảnh: Tác giả

của vương quốc Champa xưa, về nghệ thuật điêu khắc, văn hóa, tôn giáo, tín ngưỡng với hình ảnh của khu di tích Mỹ Sơn, phế tích Đồng Dương, nhóm tháp Khương Mỹ, nhóm tháp Chiên Đàn, tháp Bằng An... Với hai bộ sưu tập hiện vật bằng sa thạch từ khu tháp Chiên Đàn và Khương Mỹ, khách tham quan được chiêm ngưỡng những tác phẩm điêu khắc độc đáo trên sa thạch, như tượng vũ công, tượng nam thân, tượng người cầu nguyện, tượng rắn thần Naga,..., đặc biệt là đầu tượng Siva bằng kim loại màu vàng, có niên đại vào thế kỷ thứ X.

Tiếp đến, khách tham quan có thể tìm hiểu về vùng đất Quảng Nam trong bối cảnh người Việt khẩn hoang, lập ấp ở xứ Đàng Trong. Với những tư liệu, hình ảnh về Quảng Nam Thừa tuyên đạo thời vua Lê Thánh Tông..., rồi đến thời kỳ chúa Nguyễn ở Đàng Trong, với việc xây dựng dinh trấn Thanh Chiêm năm 1602 (Điện Bàn),... và những hình ảnh, hiện vật, tư liệu về sự hình thành và phát triển của đô thị cổ Hội An. Khu vực này trưng bày và giới thiệu về lịch sử hình thành, phát triển của những làng nghề truyền thống nổi tiếng ở Quảng Nam, như mộc Kim Bồng, mộc Văn Hà, đồng Phước Kiều, gốm Thanh Hà, trống Lâm Yên, chiếu Bàn Thạch, đường Quế Sơn, tơ tằm Mã Châu,... và những loại

hình văn nghệ dân gian truyền thống, tín ngưỡng-tâm linh của người xứ Quảng, như hát Bài chòi, hát dân ca, hát Bội..., đám tang cá Ông, lễ hội bà Thu Bồn, lễ hội Bà Chợ Đước... Mảng trưng bày này tái hiện những hoài niệm xưa với những vật dụng rất quen thuộc của người Quảng Nam trong lao động, sinh hoạt, sản xuất, như đôi siêng cưỡi, gàu dây, gàu dai, nơm lờ bắt cá,...

Nội dung trưng bày về truyền thống hiếu học của Quảng Nam với những hình ảnh, tư liệu, sách phong... sẽ làm sáng tỏ vì sao Quảng Nam là vùng đất "Địa linh nhân kiệt", với nhiều người đỗ đạt cao trong các kỳ thi hương, thi hội, thi đình... đã được vinh danh và ca tụng, với "Ngũ phụng tề phi", "Tứ hổ", "Tứ hùng", "Tứ kiệt"... nơi đã sản sinh ra những người con "khí tiết trung kiên", hết lòng vì dân, vì nước, tận tụy vì sự nghiệp chống giặc ngoại xâm, sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc, thống nhất nước nhà, như Hoàng Diệu, Trần Cao Vân, Trần Quý Cáp, Phan Châu Trinh, Huỳnh Thúc Kháng, Trần Văn Dư,...

Mảng trưng bày lớn và chiếm nhiều không gian trưng bày tại Bảo tàng là mảng truyền thống đấu tranh cách mạng của Quảng Nam. Mảng trưng bày này được chia thành nhiều giai đoạn lịch sử:

Giai đoạn trước năm 1930 với những hình ảnh, tư liệu về phong trào Tây Sơn; phong trào đấu tranh của nhân dân Quảng Nam chống thực dân Pháp (1858); phong trào Nghĩa hội ở Quảng Nam (1885 - 1887), với những chí sĩ yêu nước, như Trần Văn Dư, Nguyễn Duy Hiệu (1885 - 1887), Phan Bá Phiến, Tiểu La Nguyễn Thành...; phong trào Duy tân với các chí sĩ Phan Châu Trinh, Huỳnh Thúc Kháng, Trần Quý Cáp; phong trào chống sưu thuế (1908); cuộc khởi nghĩa của Việt Nam Quang phục hội (1916) gắn liền với tên tuổi của Thái Phiên và Trần Cao Vân....

Giai đoạn sau khi thành lập Đảng đến Cách mạng tháng Tám năm 1945, với điểm nhấn lịch sử là Hội nghị thành lập Đảng bộ tỉnh Quảng Nam vào ngày 28/3/1930 tại Cây Thông Một (thị xã Hội An)... Tiếp đến là những hình ảnh, hiện vật, tư liệu thuộc các giai đoạn: Nhân dân Quảng Nam đấu tranh chống thực dân Pháp dưới sự lãnh đạo của Đảng (1930 - 1945); cuộc khởi nghĩa giành chính quyền - tháng Tám năm 1945; giai đoạn nhân dân ổn định đời sống và kháng chiến chống Pháp thắng lợi (1945 - 1954) với những hiện vật, hình ảnh, tư liệu liên quan đến chiến thắng Bồ Bồ năm 1954; cuộc đấu tranh Hà Lam - chợ Được; cuộc đấu tranh Chiên Đàn; cuộc đấu tranh cây Cốc... Giai đoạn Đảng bộ Quảng Nam lãnh đạo nhân dân trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước (1954 - 1975) được trưng bày quy mô, với những hình ảnh, hiện vật, tư liệu quý giá. Tại đây, người xem có thể hình dung về một thời kỳ chiến tranh ác liệt qua bộ sưu tập vũ khí, bom đạn, quân trang, quân dụng của Mỹ - Ngụy và các nước đồng minh sử dụng trên chiến trường Quảng Nam - Đà Nẵng. Phần trưng bày cũng giới thiệu cho người xem những chứng tích, tội ác chiến tranh mà Mỹ - Ngụy đã gây ra cho nhân dân Quảng Nam. Và, điểm nhấn là những hình ảnh, tư liệu, hiện vật, thể hiện tinh thần đấu tranh cách mạng "trung dũng, kiên cường, đi đầu diệt Mỹ" của quân và dân Quảng Nam dưới sự lãnh đạo tài tình của Đảng, góp phần cùng cả nước làm nên những chiến công hiển hách, đó là: Khởi nghĩa làng Ông Tía năm 1960; chiến thắng Núi Thành 1965; chiến thắng Cẩm Dơi, Thượng Đức; giải phóng Nông Sơn-Trung Phước vào ngày 18/7/1974; giải phóng Thượng Đức vào ngày 7/8/1974; giải phóng Tiên Phước vào ngày 10/3/1975; giải phóng thị xã Tam Kỳ vào ngày 24/3/1975...

Ngoài phần trưng bày thường xuyên, Bảo tàng Quảng Nam cũng tổ chức trưng bày theo chuyên đề, gồm Dân tộc học, Văn học, Nghệ thuật và gốm sứ Chu Đậu trực vớt tại vùng biển Cù lao Chàm và những cuộc triển lãm nhân kỷ niệm các ngày lễ lớn trong năm...

Phần trưng bày về Dân tộc học thể hiện rõ những đặc điểm, thành phần của các tộc người thiểu số ở miền núi Quảng Nam, qua đó giúp cho các nhà nghiên cứu và khách tham quan hiểu thêm phần nào về đời sống vật chất và tinh thần của các dân tộc Cơ Tu, Xơ Đăng, Gié - Triêng, Cor. Các hình ảnh, hiện vật được trưng bày theo dạng tổ hợp/nhóm để nêu bật được đặc điểm riêng của mỗi tộc người trong cộng đồng các tộc người ở Quảng Nam...

Phần trưng bày chuyên đề về Văn học Nghệ thuật nhằm giúp cho du khách biết được Quảng Nam là một trong những nơi có nghệ thuật Tuồng phát triển mạnh. Nơi đây đã xuất hiện nhà soạn Tuồng Nguyễn Hiển Dĩnh và nhiều nghệ sĩ Tuồng nổi tiếng, như Nguyễn Lai, Nguyễn Nho Túy, Ngô Thị Liễu, Đội Tảo... Phần này gồm các nội dung trưng bày về tác phẩm và tác giả, trang phục, mặt nạ Tuồng, đạo cụ Tuồng cổ,...

Với phần trưng bày chuyên đề về gốm sứ Chu Đậu, khách tham quan có cơ hội tìm hiểu về cuộc khai quật khảo cổ học dưới nước quy mô, ở độ sâu 70m tại vùng biển Cù lao Chàm từ năm 1997 - 1999, với những trang thiết bị tiên tiến, đội ngũ các chuyên gia, nhà khảo cổ, nhà khoa học, thợ lặn... đến từ hơn 10 quốc gia trên thế giới. Qua đó, có thể tham quan các hiện vật gốm sứ Chu Đậu trực vớt được trong cuộc khai quật này, để biết thêm về dòng gốm xuất khẩu nổi tiếng của Việt Nam thế kỷ XIV - XV.

Ngoài ra, Bảo tàng Quảng Nam còn có một khu trưng bày ngoài trời, giới thiệu được những hiện vật có thể khối lớn, các phiên bản kiến trúc tiêu biểu của các dân tộc ở Quảng Nam, các tác phẩm điêu khắc bằng đá thể hiện chân dung một số danh nhân đất Quảng, tượng nghệ thuật và một số hiện vật là trang bị vũ khí, đã góp phần làm nên chiến thắng mùa Xuân năm 1975.

Có thể nói, Bảo tàng Quảng Nam đang trên hành trình trở thành một điểm đến có sức hút, chứa đựng nhiều điều cần tìm hiểu, khám phá về mảnh đất, con người xứ Quảng./.

M.H.L.